

Doğanın Süsleri

Cenk Durmuşkahya
cdkahya@hotmail.com

Saflığın Simgesi Kardelen

Günümüzden yıllarca önce birbirini çok seven iki çiçek varmış. Bunlardan erkek olan, sevgilisini o kadar çok seviyormuş ki, baharda açtıklarında diğer çiçeklerden onu kıskanıyormuş. Buna dayanamayan erkek çiçek, baharda binlerce çiçeğin içinde açmak ve kalabalığın içinde kaybolmak yerine kışın dondurucu soğukunda açarak, canından çok sevdiği sevgilisini daha fazla görmeyi hayal etmiş. Yine bahar gelmiş tüm çiçekler toprağı yedi renge boyamış. Erkek çi-

mişler. Bahar bitmiş, yaz geçmiş ve kış gelmiş. Sevgilisine kavuşma hayalleri ile yerinde duramayan erkek çiçek, karın bir yorgan gibi kapladığı toprağı delerek yeryüzüne çıkmış. Bembeyaz karlar içinde o renkleriyle göz kamaştıran sevgilisini aramış, aramış, aramış... Ama bulamamış. Ümidini yitiren erkek çiçek bir süre sonra üzüntüsün-

den boynunu eğmiş ve soğuk şiddetine daha fazla dayanamayarak hayatını kaybetmiş. İşte o günden sonra aşkı için kışın dondurucu soğukuna bile aldirmeden karların içinde açan çiçeğe kardelen, ve ona sadık kalmayıp aldatan sevgiliye de hercai adı verilmiş.

Boynu bükük kardelen çiçeğinin hikayesi böyle başlıyor. Bu hikaye insanları çok etkilemiş olacak ki, o günden sonra kardelen ve hercai adına sayısız şiirler yazılmış ve şarkılar bestelenmiş. Bilimsel adı Galanthus olan kardelen ismi, Yunanca gala=süt, anthos= çiçek kelimelerinden türetilmiş bir isim olup süt gibi beyaz anlamında kullanılmakta. Eski çağ bilginlerinin kardelene süt çiçeği adını vermelerinin sebebiyse, onun o yıllarda bilinen en beyaz çiçek olmasından kaynaklanıyor. Rengi ve görünüşü nedeniyle kardelen, her zaman saflığı, temizliği sembolize etmiştir. Bu nedenlerle, çeşitli yabancı dillerde saflığın çiçeği, gelin çiçeği gibi isimlerle anılmış ve Avrupa'da her şubat ayının ikisinde kutlanan "Candlemas Day" festivalinin sembolü olmuş bulunuyor.

İlk kez MÖ 370-285 yılları arasında yaşamış doğa bilimci Theophrast tarafından tanımlanan kardelen, zambakgiller (Amaryllidaceae) ailesinden olup, yine bu aylarda açan ve güzel kokusu ile tanınan nergizin de yakın akrabası. Kardelen tek çenekli bitkiler grubundan olup, Avrupa, Orta Asya ve Yakın Doğu'da yayılış gösteren 18 türü olan soğanlı bir bitki. Ülkemizdeyse Prof. Dr. Necmettin Zeybek'in yaptığı çalışmaya göre 8 türe ait olmak üzere 15 alttür ve iki varyetesi bulunan kardelenler, genellikle ormanlarda, ormanların

çayırlar ile birleştiği geçiş sahalarında, dere kenarlarında ve yaklaşık 800-1500 m. arasında bulunan humuslu topraklarda yetişir. Ancak bu yükseklikler dışında *G. platyphyllus* türü Kafkas dağlarında 2600 m. lere kadar yaşarken *G. peshmenii* ise Ege Denizi kıyılarında denizden 10 m. yükseklikte bile yaşamını sürdürebilmekte.

Ülkemizde en sık görülen kardelen türü *G. elwesii* olup, Kuzeybatı, Batı, Güneybatı Anadolu'da yayılış göstermektedir. Sıcaklığın -15°C'ye kadar düşmesinden etkilenmeyen bu kardelen türü, kısmi güneş alan yarı gölge yerleri sever. 2-3 cm. genişliğinde iki tane grimsi yeşil yaprağı olan *G. elwesii* 10-15 cm. uzunluğunda olur. Ocak sonundan Mart sonuna kadar çiçek açan kardelenler, arılar ile tozlaşır.

Baş aşağı duran çiçekler sahip oldukları nektar ile arıları kendilerine çeker ve arıların nektarı almak için çiçeğe değdiklerinde aşağıya doğru sarkık olan erkek organlarını sallanmasıyla, polenler düş şeklinde yere yağar. Parlak kavuniçi renkli kardelen polenleri gözle görülebilecek büyüklükte olurlar.

Prof. Dr. Turan Baytop'un çalışmalarına göre, kardelenlerin otsu kısmı halk tıbbında kalp kuvvetlendirici, midevi ve adet söktürücü olarak, soğanlarıysa lapa halinde çıbanları olgunlaştırıcı olarak kullanılmış. Yumrularından elde edilen galantaminse, son yıllarda çocuk felcinde adale uyarıcısı olarak kullanılmaya başlanmıştır.

Türkiye'den ihraç edilen çiçek soğanlarının en önemlisi olan kardelenler bu ekonomik özellikleriyle uzun yıllardan beri doğadan sökülmemekte. Bu nedenle bilinçsizce toplanan kardelenler, bugün yok olma aşamasına gelmiş bulunuyorlar. Bir çok kez kardelen üretimi için çeşitli projeler yapıldıysa da, ne yazık ki istenilen sonuçlara ulaşılabilmemiş değil. Belki bugünlerde siz de şehrin kalabalığından kaçarak kardelenleri görmeye gidebilirsiniz.

çek, kışın kurduğu hayallerini anlatmış. Dişi çiçek de sevgilisini fiirlerini çok beğenmiş ve bir dahaki sefere hiç kimsenin açmaya cesaret edemediği, kışın dondurucu soğukunda açmak için sözleş-